

POSTANOWIENIE

Dnia 6 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu Wydział I Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący SSA Elżbieta Fijałkowska

Sędziowie: SA Małgorzata Mazurkiewicz-Talaga, SA Jan Futro (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2013 r. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Gminy S.

przeciwko Zakładowi (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.

o zapłatę

na skutek zażalenia powódki

na postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 14 marca 2013 r.

sygn. akt IX GNc 1646/12

uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozstrzygnięcia, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu końcowym.

Jan Futro Elżbieta Fijałkowska Małgorzata Mazurkiewicz- Talaga

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił wniosek powódki o udzielenie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego w wysokości 76 000 zł poprzez zajęcie wierzytelności pozwanego z jego rachunku bankowego prowadzonego przez (...) BANK (...) S.A pod numerem (...) do kwoty 76.000 zł na podstawie art. 747 pkt 1 k.p.c., zajęcie wierzytelności pozwanego z jego rachunku bankowego prowadzonego przez (...) BANK (...) S.A. pod numerem (...) do kwoty 76 000 zł, zajęcie ruchomości pozwanego znajdujących się w siedzibie prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa, a także w miejscach prowadzenia przez niego działalności, w szczególności maszyn, samochodów, sprzętu komputerowego i innych ruchomości do kwoty 76 000 zł.

W uzasadnieniu wskazał, że dniu 17 grudnia 2012 r. powódka złożyła pozew wnosząc o rozpoznanie sprawy w postępowaniu upominawczym i orzeczenie nakazem zapłaty, że pozwany ma zapłacić powódce kwotę 76 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 sierpnia 2012 r. oraz kosztami procesu według norm przepisanych, w tym kosztami zastępstwa procesowego w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zapłaty. Zdaniem Sądu Okręgowego powódka jednak nie uprawdopodobniła roszczenia podlegającego zabezpieczeniu, albowiem z dołączonych do pozwu dokumentów nie wynika, aby istniała podstawa do wystąpienia przez powoda z żądaniem zapłaty kwoty 76 000 zł.

W przedmiotowej sprawie powódka żąda od pozwanego zapłaty części kary umownej naliczonej na podstawie klauzuli 8.7. umowy nr (...) (...) z dnia 3 grudnia 2010 r. o wykonanie zadania w ramach projektu „Kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji S.". Klauzula ta stanowi, że w przypadku rozwiązania umowy przez zamawiającego, czyli powódkę na mocy klauzuli 15.2 [Rozwiązanie przez Zamawiającego] wykonawca, czyli pozwany

wraz z (...) Przedsiębiorstwo Budowlane sp. z o.o. w Z. będzie zobowiązany do zapłacenia powodce kary w wysokości 10 % zatwierdzonej kwoty kontraktowej bez podatku VAT.

Powódka przedłożyła pismo z dnia 4 lipca 2012 r., z którego wynikało, że na postawie klauzuli 15.2 pkt (a) oraz (c) (i) warunków kontraktowych (...) wypowiedziała umowę z dnia 3 grudnia 2010 r. (k. 401 - 402 akt).

Zgodnie z punktem (a) klauzuli, na którą powoływała się powódka, zamawiający jest uprawniony do wypowiedzenia kontraktu, jeśli wykonawca nie zastosuje się do postanowienia klauzuli 4.2 [Zabezpieczenie Wykonania] lub do wezwania wydanego na mocy klauzuli 15.1 [Wezwanie do naprawy uchybienia], natomiast zgodnie z punktem (c) (i) zamawiający jest uprawniony do wypowiedzenia kontraktu, jeśli wykonawca bez racjonalnego usprawiedliwienia nie prowadzi robót zgodnie z rozdziałem 8 [Rozpoczęcie, opóźnienia i zawieszenie].

W każdym z wymienionych w klauzuli 15.2 przypadkach lub okolicznościach powódka może wypowiedzieć wykonawcy kontrakt w terminie 14 dniowym i usunąć wykonawcę z terenu budowy. W klauzuli wyraźnie zaznaczono, że w przypadkach opisanych w pkt (e) lub (f) wskazanej klauzuli zamawiający może rozwiązać kontrakt ze skutkiem natychmiastowym.

Oznacza to, że we wskazanej klauzuli strony odróżniły pojęcie wypowiedzenia od rozwiązania umowy. Uzgodniły, że w przypadkach wskazanych w punktach od (a) do (d) powódka jest uprawniona do wypowiedzenia umowy, natomiast w przypadkach wskazanych w punktach (e) i (f) do jej rozwiązania.

Powódka jako podstawę prawną swojego roszczenia wskazała klauzulę 8.7. warunków szczególnych kontraktu (k. 239). Klauzula ta nie przewidywała możliwości żądania od pozwanego kary umownej w przypadku wypowiedzenia umowy, ale wyłącznie w razie jej rozwiązania. Rozwiązanie umowy mogło natomiast mieć miejsce w razie wystąpienia okoliczności wskazanych w klauzuli 15.2 pkt (e) i (f) tj. jeśli wykonawca zbankrutowałby lub okazał się niewypłacalny, przeszedłby w stan likwidacji, zostałby objęty nakazem przejęcia lub zarządu przymusowego, ułożyłby się z wierzycielami lub prowadziłby działalność pod nadzorem komisarza, syndyka lub zarządcy w imieniu wierzycieli lub jeśli nastąpiłoby jakiegokolwiek działanie lub wydarzenie o skutkach podobnych w świetle obowiązującego prawa lub dałby lub zaproponował pośrednio lub bezpośrednio wręczenie jakiegokolwiek osobie korzyści materialnych, darów, prowizji lub przedmiotu wartościowego w celu wynagrodzenia lub nakłonienia jej do działania lub wstrzymania się od działania związanego z kontraktem lub okazania lub wstrzymania się od okazania względów lub niechęci wobec jakiegokolwiek osoby związanej z kontraktem.

Powódka w pozwie nie powoływała się na żadną z powyższych okoliczności. Wyraźnie wskazała, że wypowiedzenie umowy nastąpiło na podstawie klauzuli 15.2 pkt (a) oraz (c) (i).

Sąd Okręgowy wskazał, że wypowiedzenie umowy nie jest tożsame z jej rozwiązaniem. Oświadczenie o wypowiedzeniu ma charakter prawnokształtujący, pozwalający jednej ze stron samodzielnie ukształtować stosunek prawny i nie wymaga zgody drugiej strony dla swej skuteczności (por. P. Machnikowski (w:) System..., s. 588). Z kolei rozwiązanie umowy polega na możliwości spowodowania wygaśnięcia zobowiązania mocą wzajemnego porozumienia, a nie jednostronnego oświadczenia woli. Rozwiązanie umowy może zatem nastąpić poprzez zgodne oświadczenia woli stron (contrarius consensus). W klauzuli 15.2 strony zgodnie określiły w punktach (e) i (f) przypadki, w których dojdzie do rozwiązania umowy.

Skoro strony wskazały, że wyłącznie w przypadku rozwiązania umowy na mocy klauzuli 15.2 wykonawca będzie zobowiązany do zapłacenia powodowi kary w wysokości 10 % zatwierdzonej kwoty kontraktowej bez podatku VAT, nie można stwierdzić, że takie uprawnienie przysługiwałoby powodowi również w razie wypowiedzenia umowy.

Zażalenie na to postanowienie wniosła powódka domagając się zmiany zaskarżonego postanowienia poprzez wydanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia roszczenia zgodnie z wnioskiem o zabezpieczenie, zgłoszonym w pozwie z dnia 7 grudnia 2012 r., ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego

rozpoznania Sądowni Okręgowemu w Poznaniu IX Wydział Gospodarczy oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzuciła naruszenie art. 730¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 243 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, tj. uznanie, że powódka nie uprawdopodobniła istnienia roszczenia, podczas gdy zarówno z okoliczności przytoczonych przez powódkę jak i z załączonych na ich potwierdzenie dowodów wynika, co najmniej wysokie prawdopodobieństwo istnienia zgłaszanego roszczenia oraz naruszenie art. 353¹ k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. przyjęcie przez Sąd I instancji wykładni treści umowy sprzecznej z wolą jej stron, podczas gdy z powoływanego przepisu wynika uprawnienie stron do swobodnego i samodzielnego ukształtowania treści łączącego strony stosunku prawnego.

W treści uzasadnienia wskazała, że koncepcja przyjęta przez Sąd I instancji (co do interpretacji przez strony pojęcia: rozwiązanie umowy) nie może ostać się w kontekście całej treści umowy nr IR.VII.342- (...). Sąd I instancji, przedstawiając swoją tezę, co do wykładni pojęć: rozwiązanie i wypowiedzenie umowy, czyni to jedynie na podstawie klauzul: 8.7 i 15.2 punkty: (a) - (f). Przy interpretacji pominął pozostałą część przedmiotowego kontraktu. Klauzula 15.2 jednoznacznie przesądza, że jedyną różnicą pomiędzy wykładnią pojęć „wypowiedzenie” i „rozwiązanie” umowy jest to, że w przypadku „wypowiedzenia” umowa wygasa po upływie określonego terminu, a przy rozwiązaniu umowy - wygaśnięcie następuje niezwłocznie po złożeniu oświadczenia. Cel skutek obu czynności jest jednak tożsamy - dochodzi do wygaśnięcia stosunku zobowiązaniowego między stronami, w wyniku jednostronnego oświadczenia woli, złożonego przez stronę kontraktu. We wskazanej klauzuli pojęcia „wypowiedzenie” i „rozwiązanie” stosowane są w przedmiotowej umowie zamiennie.

Decyzja Zamawiającego o rozwiązaniu Kontraktu nie pozbawia go żadnego uprawnienia posiadanego na mocy Kontraktu lub na innej podstawie. Po otrzymaniu wypowiedzenia Wykonawca winien opuścić Teren (...), przekazując Inżynierowi wszelkie wymagane Dostawy, Dokumenty Wykonawcy, oraz inne dokumenty projektowe sporządzone przez niego lub dla niego. (...). Po rozwiązaniu Kontraktu Zamawiający może dokończyć roboty czy też zorganizować inne jednostki do tego celu.

Analiza powyższych postanowień prowadzi do jednoznacznego wniosku, zgodnie z którym rozwiązanie umowy (rozumiane, jako doprowadzenie do wygaśnięcia stosunku prawnego może zostać dokonane na mocy złożenia przez jedną ze stron oświadczenia o wypowiedzeniu umowy bądź oświadczenia o rozwiązaniu umowy. Jedyną różnicą jest czas, po którym następuje skutek złożonego oświadczenia.

Przedstawioną wykładnię przedmiotowych pojęć potwierdza treść zawartej umowy, której klauzula 15.5 brzmi: Zamawiający będzie uprawniony do rozwiązania kontraktu w dowolnym czasie przez wypowiedzenie. W związku z powyższym, nie można znaleźć uzasadnienia dla stanowiska Sądu I instancji, który prezentowane przez siebie wnioski opiera tylko i wyłącznie na językowej wykładni przedmiotowej umowy, pomimo tego, że budzi ona uzasadnione wątpliwości

Ponadto, powódka zwróciła również uwagę, że na treść przedmiotowego kontraktu składały się także Warunki Kontraktowe dla (...) dla robót inżyniersko - budowlanych projektowanych przez Zamawiającego - 4 wydanie angielsko - polskie niezmiennione 2008 (tłumaczenie 1 wydania (...) 1999) Stowarzyszenie (...) ((...)) oraz Warunki kontraktowe dla urządzeń oraz projektowania i budowy urządzeń elektrycznych i mechanicznych oraz robót (...) i budowlanych projektowanych przez Wykonawcę - 4 wydanie angielsko-polskie niezmiennione 2008 z erratą (tłumaczenie 1 wydania (...) 1999) Stowarzyszenie (...) ((...)).

W obu powyższych tomach, powoływana już klauzula 15.2 ma tożsame brzmienie, jednakże w jednym z nich podrozdział ten nazwany jest „wypowiedzeniem przez Zamawiającego”, z kolei w drugim - „rozwiązaniem przez Zamawiającego” w związku z tym, nie budzi wątpliwości, że strony, na mocy zawartej umowy, pojęciom tym przypisały tożsame znaczenie i używane są one zamiennie.

Powódka zakwestionowała także stanowisko Sądu I instancji, zgodnie z którym rozwiązanie umowy polega na możliwości wygaśnięcia zobowiązania mocą wzajemnego porozumienia, a nie jednostronnego oświadczenia woli. Powyższe stanowisko Sądu I instancji pozostaje w sprzeczności już z samą treścią umowy stron, która, jakkolwiek w klauzuli 15.2 posługuje się sformułowaniem „rozwiązania” umowy, jednak uprawnienie to (do rozwiązania stosunku) nadaje jedynie Zamawiającemu. W sposób jednoznaczny strony ustaliły, że rozwiązanie umowy dochodzi do skutku przez złożenie oświadczenia przez jedną ze stron umowy.

Powódka wskazała, że wykładnia przyjęta przez Sąd I instancji jest sprzeczna również ze stanowiskiem pozwanego, który w toku dotychczasowej korespondencji z powodem, czy w toczących się postępowaniach sądowych nie kwestionował formalnych podstaw do naliczenia kar umownych w przypadku „wypowiedzenia” umowy przez powoda, a jedynie podważał fakt zaistnienia przesłanek, które stanowić miały podstawę do wypowiedzenia umowy. Podniosła, że pozwany wprost dopuszczał prawo powódki do naliczenia kar umownych na podstawie klauzuli 8.7 w przypadku, gdy dojdzie do skutecznego wypowiedzenia umowy na podstawie klauzuli 15. 2 (a) - (d).

W związku z tym. nie można zaakceptować stanowiska Sądu I instancji, jakoby kary umowne, których zapłatę strony przewidziały na mocy klauzuli 8.7, mogły zostać naliczone tylko w przypadku gdy doszłoby do „rozwiązania” umowy w formie złożenia przez obie strony zgodnych oświadczeń woli (tj. w znaczeniu przyjmowanym przez Sąd).

W kontekście powyższych uwag, uprawnienie powoda do naliczenia kar umownych ze względu na rozwiązanie umowy, należy uznać za uzasadnione i - co najmniej - uprawdopodobniające roszczenie zgłoszone przedmiotowym pozwem, a tym samym - spełniające warunki do uwzględnienia wniosku powoda o zabezpieczenie zgłoszonego roszczenia.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zażalenie okazało się zasadne.

Podstawą dochodzenia przez powódkę kar umownych jest klauzula 8.7 umowy nr IR.VII.(...)(...) z dnia 3 grudnia 2010 r. o wykonanie zadania w ramach projektu „Kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji S.”.

Według treści tej klauzuli w przypadku rozwiązania umowy przez Zamawiającego na mocy klauzuli 15.2 [Rozwiązanie przez Zamawiającego] wykonawca, czyli pozwany wraz z (...) Przedsiębiorstwo Budowlane sp. z o.o. w Z. będzie zobowiązany do zapłacenia powódce kary w wysokości 10 % zatwierdzonej kwoty kontraktowej bez podatku VAT.

Prawdą jest, że w klasycznej cywilistyce rozwiązanie umowy jest wręcz utożsamiane z porozumieniem stron o treści niejako przeciwnej do zawarcia umowy (contrarius consensus). Zgodzić się jednak należy z żalącym, że pojęcie rozwiązanie umowy zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie prawa nie jest przyjmowane w sposób tak jednoznaczny i klarowny jak to przyjął – podzielając powyższy pogląd - Sąd Okręgowy. Często też pojęcia „wypowiedzenie umowy” i „rozwiązanie umowy” stosowane są zamiennie. W uzasadnieniu uchwały z dnia 30 listopada 1994 r. III CZP 130/94 (OSNC 1995/3/42) podjętej w składzie siedmiu sędziów, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że rozwiązanie umowy za zgodą obu stron jest ogólnie dopuszczalne w ramach swobody kontraktowej (por. art. 353¹ k.c.). Jednakże już w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 listopada 2003 r. II CK 16/02 (OSNC 2004/12/202) Sąd Najwyższy wskazał, że termin „rozwiązanie umowy” jest używany w prawie cywilnym w różnych znaczeniach. Mówi się o rozwiązaniu umowy wskutek wypowiedzenia (np. art. 730 k.c.), o rozwiązaniu umowy wskutek odstąpienia (przepisy rozdziału 8, nieobowiązującej już ustawy z dnia 1 grudnia 1961 r. - Kodeks morski, jedn. tekst: Dz. U. z 1998 r. Nr 10, poz. 36 ze zm. w związku z tytułem wymienionego rozdziału), o rozwiązaniu umowy przez sąd (np. art. 901 i 913 § 2 k.c.), o rozwiązaniu się umowy wskutek śmierci strony (art. 645 § 1 k.c.) lub zaistnienia innego zdarzenia (np. art. 668 § 2 i 823 § 2 k.c.) - także upływu określonego czasu (art. 814 § 2 k.c.) oraz o rozwiązaniu umowy za zgodą obu stron (art. 77 k.c.). Można zatem wyróżnić wąskie znaczenie terminu „rozwiązanie umowy”, obejmujące rozwiązanie umowy za zgodą stron, tj. w drodze nowej, odrębnej umowy wskazane w wyżej przywołanej uchwale jak również jego szerokie znaczenie, obejmujące różnorodne sytuacje. W niektórych z sytuacji objętych szerokim znaczeniem

terminu "rozwiązanie umowy", można wręcz wyodrębnić uprawnienia cywilnoprawne, a mianowicie uprawnienie do wypowiedzenia umowy, uprawnienie do odstąpienia od umowy, uprawnienie do żądania od sądu wydania określonego orzeczenia.

Pogląd ten jest podzielany przez doktrynę i tu można m.in. przytoczyć za załączym, twierdzenie prof. W. C. („Zobowiązania. Zarys wykładu Warszawa 2009) według którego termin rozwiązanie umowy obejmuje nie tylko rozwiązanie stosunku zobowiązaniowego na mocy wzajemnego porozumienia stron, lecz także rozwiązanie jednostronne dokonane przez wypowiedzenie umowy oraz rozwiązanie na decyzji sądu.

Przechodząc na grunt łączącej strony umowy stwierdzić trzeba, że - gdyby analizować ją jedynie z perspektywy wykładni językowej, tak jak dokonał tego Sąd I instancji – używa ona pojęć „wypowiedzenie umowy” i „rozwiązanie umowy” niekonsekwentnie a w każdym razie w sposób odmienny od konstrukcji rozwiązania umowy przyjętej przez Sąd I instancji jako *contrarius consensus*.

Rozdział 15 kontraktu łączącego strony nazwano „Rozwiązanie umowy przez Zamawiającego. Tak więc uprawnienie do rozwiązania umowy w klauzulach w tym rozdziale zawartych, niezależnie od tego czy czynność Zamawiającego nazwano wypowiedzeniem (punkty (a) do (d) czy rozwiązaniem umowy (e), (f), przysługiwało jednostronnie Zamawiającemu.

Jak wskazał Sąd Okręgowy powódka na podstawie klauzuli 15.2 pkt (a) oraz (c)(i) warunków kontraktowych (...) wypowiedziała umowę z dnia 3 grudnia 2010 r. (k. 401 - 402 akt). Zgodnie z punktem a) klauzuli, Zamawiający jest uprawniony do wypowiedzenia kontraktu, jeśli wykonawca nie zastosuje się do postanowienia klauzuli 4.2 [Zabezpieczenie Wykonania] lub do wezwania wydanego na mocy klauzuli 15.1 [Wezwanie do naprawy uchybienia], natomiast zgodnie z punktem (c)(i) Zamawiający jest uprawniony do wypowiedzenia kontraktu, jeśli wykonawca bez racjonalnego usprawiedliwienia nie prowadzi robót zgodnie z rozdziałem 8 [Rozpoczęcie, opóźnienia i zawieszenie].

Mając na względzie wskazaną treść stosunku prawnego łączącego strony, jak również powołane wyżej orzecznictwo oraz poglądy doktryny prawa, nie sposób zaakceptować przyjętej, w oparciu o wykładnię li tylko językową, koncepcji przyjętej przez Sąd I instancji. W konsekwencji nie sposób wykluczyć zasadności dochodzenia przez powódkę kar umownych na podstawie klauzuli 8.7 umowy nr IR.VII.(...) (...) z dnia 3 grudnia 2010 r. o wykonanie zadania w ramach projektu „Kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji S.”.

Z uwagi na przyjętą koncepcję Sąd Okręgowy nie dokonał oceny czy przedstawione w pozwie twierdzenia uprawdopodobniają roszczenie powódki. Nie ocenił także zasadności sposobu zabezpieczenia wnioskowanego przez powódkę. Jest to równoznaczne z nierozpoznanie w tym zakresie istoty sprawy i nie pozwala Sądowi Apelacyjnemu na podjęcie reformatoryjnego rozstrzygnięcia.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. orzekł jak w postanowieniu.

Zasada odpowiedzialności za wynik procesu. jest naczelną zasadą w zakresie kosztów procesu przyjętą przez kodeks postępowania cywilnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2011 r., I CZ 67/11 - LEX nr 1084691). Zgodnie z tą zasadą powód wygrywający proces ma prawo żądać zwrotu także kosztów postępowania incydentalnego. (z uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1973 II CR 159/73 - OSNC 1974/5/90).

Jan Futro Elżbieta Fijałkowska Małgorzata Mazurkiewicz- Talaga